

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP // INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

ODJEĆA KAO SIMBOL IDENTITETA

CLOTHING AS A SYMBOL OF IDENTITY

PROGRAMSKA KNJIŽICA // PROGRAMM BOOK

BIHAĆ 2011

Gradska Galerija Bihać

► **Tehnički fakultet Bihać**

Ul. Irfana Ljubijankića bb

BiH-77000, Bihać

<http://simp2011.tfb.ba>

tfb@bih.net.ba

Tel./fax: 037.226273

Kontakt osoba: mr. sc. Irfan Hošić

i.hosic@tfb.ba

► **Gradska galerija Bihać**

Ul. Bosanska 15

BiH-77000, Bihać

www.ggbihac.ba

gradskagalerija@bih.net.ba

Tel./fax: 037.223083

Kontakt osoba: Adnan Dupanović

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

319:316.7](063)(082)

7.05:687.016](063)(082)

MEĐUNARODNI naučni skup (2011 ; Bihać)

Odjeća kao simbol identiteta / Međunarodni naučni skup, Bihać, 23.05.-11.06. 2011 = Clothing as a Symbol of Identity / International scientific conference, Bihać, 23.05.-11.06. 2011. ; [prijevod na engleski, English translation Željka Miklošević]. - Bihać : Tehnički fakultet = Faculty of Technical Engineering : Gradska galerija = City Gallery, 2011. - 63 str. : ilustr. ; 21 cm

ISBN 978-9958-624-33-9

COBISS.BH-ID 18809350

PROGRAMSKA KNJIŽICA // PROGRAMM BOOK

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP // INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

ODJEĆA KAO SIMBOL IDENTITETA

CLOTHING AS A SYMBOL OF IDENTITY

23./24.05.2011.

TEHNIČKI FAKULTET, BIHAĆ // FACULTY OF
TECHNICAL ENGINEERING, BIHAĆ

23.05.-11.06.2011.

GRADSKA GALERIJA, BIHAĆ // CITY GALLERY,
BIHAĆ

24.05.-4.06.2011.

GALERIJA ENVER KRUPIĆ, BIHAĆ // ENVER
KRUPIĆ GALLERY, BIHAĆ

[HTTP://SIMP2011.TFB.BA](http://simp2011.tfb.ba)

▶ IZDAVAČ // PUBLISHER

Tehnički fakultet, Bihać // Faculty of Technical Engineering, Bihać
Gradska galerija, Bihać // City Gallery, Bihać

▶ UREDNIK // EDITOR

Irfan Hošić

▶ LEKTOR I KOREKTOR // EDITING AND REVISION

Nihad Hasanović

▶ PRIJEVOD NA ENGLISKI // ENGLISH TRANSLATION

Željka Miklošević

▶ LIKOVNO OBLIKOVANJE // GRAPHIC DESIGN

labvisual.de

▶ WEB STRANICA // WEB DESIGN

Eldin Okanović

▶ ADMINISTRACIJA // ADMINISTRATION

Maida Galić

▶ ŠTAMPA // PRINTED BY

Grafis, Cazin, Bosna i Hercegovina
Grafičar, Bihać, Bosna i Hercegovina

▶ TIRAŽ // DISTRIBUTION

300

© 2011

Tehnički fakultet, Bihać // Faculty of Technical Engineering, Bihać
Gradska galerija, Bihać // City Gallery, Bihać

© Umjetnici za svoj rad // The Artist for their works

© Autori za svoj rad // The Authors for their text

Sva prava pridržana // All rights reserved

► ORGANIZATOR // ORGANIZED BY

Univerzitet u Bihaću / Tehnički fakultet // University of Bihać /
Faculty of Technical Engineering

► PARTNER-ORGANIZATOR // CO-ORGANIZED BY

Gradska galerija, Bihać // City Gallery, Bihać

► PREDSEDNIK NAUČNOG SKUPA // CONFERENCE
CHAIRMAN

mr. sc. Irfan Hošić, Univerzitet u Bihaću // University of Bihać

► ORGANIZACIONI ODBOR // ORGANIZING COMMITTEE

dr. sc. Atif Hodžić, Dekan Tehničkog fakulteta u Bihaću // Dean of
the Faculty of Technical Engineering, Bihać

dr. sc. Zvonko Maković, Sveučilište u Zagrebu // University of Zagreb

dr. sc. Zinaid Raljević, Univerzitet u Sarajevu // University of Sarajevo

dr. sc. Asja Mandić, Univerzitet u Sarajevu // University of Sarajevo

dr. sc. Hrvoje Jurić, Sveučilište u Zagrebu // University of Zagreb

mr. sc. Irfan Hošić, Univerzitet u Bihaću // University of Bihać

Adnan Dupanović, Gradska galerija Bihać // City Gallery, Bihać

► NAUČNI ODBOR // SCIENTIFIC COMMITTEE

dr. sc. akademik Tonko Maroević, Institut povijesti umjetnosti u
Zagrebu // Institute of Art History, Zagreb

dr. sc. Adnan Busuladžić, Zemaljski muzej Sarajevo // National
Museum, Sarajevo

dr. sc. Zvonko Maković, Sveučilište u Zagrebu // University of
Zagreb

dr. sc. Jerko Denegri, Univerzitet u Beogradu // University of
Belgrade

dr. sc. Ljiljana Ševo, Univerzitet u Banja Luci // University of
Banja Luka

- 9.00** Pozdravne riječi // Welcome words:
 Predsjednik Naučnog skupa // Conference Chairman:
 mr. sc. Irfan Hošić
 Dekan Tehničkog fakulteta Bihać //
 Dean of the Faculty of Technical Engineering, Bihać:
 dr. sc. Atif Hodžić
 Premijer USK // Guverner of Una-Sana Canton
 dr. sc. Hamdija Lipovača
- 9.30** dr. sc. Aida Abadžić Hodžić 12
- 9.50** dr. sc. Katarina Simončić 16
- 10.10** Draginja Maskareli 18
- 10.30** Ivana Udovičić 21
- 10.50** Diskusija // Discussion
- 11.20** mr. Sarita Vujković 23
- 11.40** dr. sc. Žarko Paić 26
- 12.00** dr. sc. Hrvoje Jurić 30
- 12.20** Ivana Zagorac 33
- 12.40** Diskusija // Discussion
- 14.30** Zajednički Ručak // Organized Lunch
- 18.00** Okrugli sto, Svečana sala Općine Bihać // Round Table,
 Great Hall of Bihać Municipality
 Umjetnici // Artists:
 Margareta Kern, Borjana Mrđa, Damir Nikšić;
 Moderatorica // Moderator: dr. sc. Asja Mandić
- 19.30** Izložba *Odjeća kao simbol identiteta* // Exhibition 47
Clothing as a Symbol of Identity
 Umjetnici // Artists:
 Maja Bajević, Jusuf Hadžifejzović, Amila Hrustić,
 Sanela Jahić, Šejla Kamerić, Margareta Kern,
 Zlatko Kopljar, Alem Korkut, Mirko Marić,
 Borjana Mrđa, Damir Nikšić, Silvio Vujičić

▶ UTORAK // TUESDAY 24.05.2011.

9.00	mr. sc. Irfan Hošić	35
9.20	dr. sc. Asja Mandić	38
9.40	mr. sc. Mirela Ljevaković	40
10.00	Silva Kalčić	42
10.20	Diskusija // Discussion	
10.50	Zaključna riječ // Closing words	
12.30	Zajednički ručak // Organized Lunch	
14.30	Izložba fotografija Jasmina Fazlagića <i>I sva Bosna i sva Hercegovina // Photographic exhibition by Jasmin Fazlagić And Entire Bosnia and Herzegovina Galerija Enver Krupić // Enver Krupić Gallery</i>	57
19.00	Projekcija filma // Movie screening: <i>Coco Chanel & Igor Stravinsky</i> Kino "Una" Bihać	

▶ SRIJEDA // WEDNESDAY 25.05.2011.

19.00	Projekcija filma // Movie screening: <i>Vrag nosi Pradu // Devil Wears Prada</i> Kino "Una" Bihać	
-------	---	--

▶ ČETVRTAK // THURSDAY 26.05.2011.

19.00	Projekcija filma // Movie screening: <i>Parfem: priča jednog ubojice // Perfume: The Story of a Murderer</i> Kino "Una" Bihać	
-------	---	--

► Cilj Naučnog skupa *Odjeća kao simbol identiteta* je okupljanje naučnika oko interdisciplinarnе teme koja se kroz prizmu umjetničke ili medijske slike fokusira na odjeću, analizira je i otkriva njeno identitetsko značenje. Pitanje identiteta kao potencijalno simboličkog aspekta odijevanja ovdje se čini značajnim zbog opće aktuelnosti u širem kontekstu savremenih društvenih, kulturnih i umjetničkih stremljenja.

Okupljajući naučnike različitih a srodnih disciplina (historičare umjetnosti, modne sociologe, historičare odjeće i tekstila, teoretičare kulture, filozofe itd.), skup nudi širok spektar aktuelnih odgovora i, kao takav, otvara nove konstruktivne rasprave. Sociološkom fenomenu odijevanja namjera je prići iz raznih pozicija kako bi se ukazalo na slojevitost odjevnog fenomena kao momenta individualnog tjelesnog samopredstavljanja.

U sklopu dvodnevnog Naučnog skupa postavljene su i dvije izložbe: umjetničke fotografije Jasmina Fazlagića pod nazivom *I sva Bosna i sva Hercegovina* u Galeriji Enver Krupić, kao i izložba aktuelne bosanskohercegovačke umjetnosti *Odjeća kao simbol identiteta* u Gradskoj galeriji u Bihaću. Na toj izložbi će biti prikazani radovi koji se izravno referiraju na tematski fokus Naučnog skupa – na pitanje identiteta artikuliranog kroz odjeću. Biće prikazani radovi sljedećih bosanskohercegovačkih umjetnika: Maje Bajević, Jusufa Hadžifejzovića, Amile Hrustić, Sanele Jahić, Šejle Kamerić, Margarete Kern, Zlatka Kopljara, Alema Korkuta, Mirka Marića, Borjane Mrđe, Damira Nikšića, te rad hrvatskog umjetnika i modnog dizajnera Silvija Vujičića. Izložba bi sa svojim multimedijalnim karakterom trebala ukazati na recentnost tekstilnog, tj. odjevnog elementa u savremenoj umjetnosti i na njegovu snažnu značenjsku mogućnost u različitim društvenim kontekstima. Na taj način se, pored funkcionalnog i estetskog, odjeći dodaje i slojevita uloga simboličkih značenja te ističe aspekt ljudskog tijela kao pozornice osobne odjevne senzacije.

► The main objective of the conference *Clothing as a Symbol of Identity* is to explore an interdisciplinary topic by gathering scientists who examine clothing through the prism of art and mass media in order to analyze it and reveal its identity-related significance. The question of identity as a potential symbolic aspect of clothing is in the context of the conference a significant matter due to the general interest it has recently generated in the wider framework of contemporary social, cultural and artistic tendencies. As a gathering of experts from various but related scientific fields (art history, sociology of fashion, history of clothing and textiles, cultural theory, philosophy etc) the conference offers a wide range of answers to current questions and stimulates new constructive discussions. The social phenomenon of fashion is explored through a multi-perceptive approach which could suggest the manifold meanings of clothing as bodily self-presentation of individuals.

The two-day conference includes two exhibitions. The first exhibition entitled *And Entire Bosnia and Herzegovina* held at the Enver Krupić Gallery shows photographs by Jasmin Fazlagić. *Clothing as a Symbol of Identity* is the second exhibition, organized at the Bihać City Gallery, which presents recent Bosnian and Herzegovinian art. The works directly refer to the focal point of the conference – the issue of identity articulated through clothes. Contributors to the exhibition include the Bosnian and Herzegovinian artists Maja Bajević, Jusuf Hadžifejzović, Amila Hrustić, Sanela Jahić, Šejla Kamerić, Margareta Kern, Zlatko Kopljar, Alem Korkut, Mirko Marić, Borjana Mrđa, Damir Nikšić and the Croatian artist and fashion designer Silvijo Vujičić. The multimedia format of the exhibition is meant to suggest the recent importance of clothing in contemporary art and its strong potency for meaning production in various social contexts. In this way clothing is given multiple symbolic meanings, in addition to its functional and aesthetic features, while the human body is asserted as a stage for individual fashion statements.

DR. SC. AIDA ABADŽIĆ HODŽIĆ

DR. SC. KATARINA SIMONČIĆ

DRAGINJA MASKARELI

IVANA UDOVIČIĆ

MR. SARITA VUJKOVIĆ

DR. SC. ŽARKO PAIĆ

DR. SC. HRVOJE JURIĆ

IVANA ZAGORAC

MR. SC. IRFAN HOŠIĆ

DR. SC. ASJA MANDIĆ

MR. MIRELA LJEVAKOVIĆ

SILVA KALČIĆ

IZLAGAČI // AUTHORS

23./24.05.2011.

TEHNIČKI FAKULTET, BIHAĆ // FACULTY OF
TECHNICAL ENGINEERING, BIHAĆ

► Uloga i značaj ilustracija i priloga u časopisu
Nada (1895-1903)

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće u Bosni i Hercegovini je bio zamjetan karakterističan susret i ispreplitanje kulturno-civilizacijskih krugova *a la turca* i *a la franga*. Ovaj jedinstven i zanimljiv kulturni fenomen, koji je nastao uslijed specifičnih povijesnih okolnosti na ovim prostorima i smjene stare (osmanske) i dolaska nove (austroougarske) uprave, ostavio je karakterističan trag u arhitekturi, umjetničkom obrtu, dizajnu i načinu odijevanja. Strani putopisci, arhitekti i slikari Zemaljske vlade pokazivali su veliki interes za navedene teme, a koji se kretao u rasponu od "orijentalizirajućih" interpretacija Bosne i njenog stanovništva do stručnog interesa za oblikovanje tzv. bosanskog sloga u arhitekturi. U ovom izlaganju posebna pažnja posvećena je ulozi i značaju slikovnih i tekstualnih priloga objavljenih u časopisu *Nada* za bilježenje i interpretaciju ove specifične pojave u raznim oblastima – od dekoracije bosanskih paviljona na velikim svjetskim izložbama (Budimpešta, 1896; Bruxelles, 1897; Beč, 1898; Paris, 1900) do načina odijevanja u svakodnevnom životu, radu i dokolici. *Nada* je bila časopis za pouku, zabavu i umjetnost i, kao ilustrirana književna revija, izlazila je u periodu od 1895. do 1903. godine. Osobitu vrijednost *Nade* predstavljali su likovni prilozi slikara Zemaljske vlade i Sarajevskog slikarskog kluba (E.A. Čeplina, Lea Arndta, Maximiliana Liebenweina i Ivane Kobilce) čije slike, crteži i grafički listovi, između ostalih tema, pokazuju iznimno zanimanje za način odijevanja lokalnog stanovništva i primarni su izvor ovog istraživanja. Slikovni prilozi objavljeni u *Nadi* sinhroni su s djelovanjem tada novoosnovanog Zemaljskog muzeja u Sarajevu i nastojanjima Zemaljske vlade za sistematizacijom, klasifikacijom i valorizacijom etnološke građe.

LJUDEVIT KUBA

SLIKAR U SARAJEVU, NADA, BR. 16, 15.8.1897., STR. 304. // PAINTER
IN SARAJEVO, NADA, NO. 16, 15.8.1897, PG. 304.

GROF VOSS I MUJAGA MULALIĆ NA GAĐALIŠTU // GROF VOSS AND MUJAGA
MULALIĆ ON THE SHOOTING RANGE
NADA, BR. 20, 15.10.1895., STR. 380. // NADA, NO. 20, 15.10.1895.,
PG. 380.

SALON A LA TURCA, HUSEDŽINOVIĆA KUĆA, BANJA LUKA, 1913. // SALOON A LA TURCA, HUSEDŽINOVIĆ'S HOUSE, BANJA LUKA, 1913.

SALON A LA FRANGA, HUSEDŽINOVIĆA KUĆA, BANJA LUKA, 1913. // SALOON A LA FRANGA, HUSEDŽINOVIĆ'S HOUSE, BANJA LUKA, 1913.

AIDA ABADŽIĆ HODŽIĆ, PHD
SARAJEVO UNIVERSITY

► Role and Significance of Illustrations in *Nada* Magazine (1895-1903)

At the turn of the 20th century, Bosnia and Herzegovina witnessed a particular mixture of cultural and civilization circles, namely *a la turca* and *a la franga*. This unique and interesting cultural phenomenon, which emerged in the midst of specific historical circumstance in the B&H territory when the old (Ottoman) administration was succeeded by a new one (Austro-Hungarian), left its specific mark on architecture, applied arts, design and clothing practices. Foreign travel writers, architects and painters of the Bosnian Autonomous Government showed a great interest for the topics ranging from oriental interpretations of Bosnia and Bosnian population to professional interests for the formation of the so-called Bosnian architectural style. This presentation gives special attention to the role and significance of pictorial and textual material published in *Nada* Magazine in order to present and interpret this particular style which occurred in various contexts – from decoration of Bosnian pavilions at international exhibitions (Budapest, 1896; Brussels, 1897; Vienna, 1898; Paris, 1900) to everyday clothing practices related to work or leisure time. *Nada* was an illustrated literary magazine for education, entertainment and art which was published in the period from 1895 to 1903. Artistic contributions by the painters of the Autonomous Government and the Sarajevo Painters Club (E.A. Čepelin, Leo Arndt, Maximilian Liebenwein and Ivana Kobilca) added distinctive value to the magazine. Their paintings, drawings and prints show, among various topics, a considerable interest in the ways local population dressed at the time making them the main source for this research. Publication of these illustrations in *Nada* Magazine was concurrent with the activities of the recently opened National Museum of B&H and the government's effort to systematize, classify and evaluate ethnographic material.

POKUŠAJ REKONSTRUKCIJE KULTURE ODIJEVANJA DUBROVNIKA U 15. I 16. STOLJEĆU

DR. SC. KATARINA SIMONČIĆ
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

- ▶ U 15. i 16. stoljeću Dubrovnik na europskim zemljopisnim kartama predstavlja značajnu trgovačku luku, te grad u kojem se susreću i prožimaju kulture Istoka i Zapada. U tom ozračju oblikovala se renesansna kultura življenja koja je prožela kako filozofiju, književnost, umjetnost tako i odijevanje. Kultura odijevanja Dubrovnika bila je izraz mediteranskog renesansnog duha i rezultat kulturnog ozračja. Odjeća vlastele, građana i pučana, zahvaljujući bogatoj trgovini, prožeta je bila utjecajima talijanske, španjolske, engleske mode, no istovremeno oblikovao se autohtoni odjevni izraz čije elemente je do danas sačuvala tradicija. O dubrovačkom odijevanju 15. i 16. stoljeća pišu mnogobrojni onodobni kroničari. Uspoređujući talijansko slikarstvo tog doba s dubrovačkim, uz dubrovačku arhivsku građu pokušava se rekonstruirati kultura odijevanja Dubrovnika, te ukazati na specifične oblike, tkanine po kojima se Dubrovnik 15. i 16. stoljeća isticao od ostalih gradova i time oblikovao prepoznatljiv odjevni identitet.

CESAR VECELLIA
MLADA DJEVOJKA IZ DUBROVNIKA (16 ST.) // YOUNG GIRL FROM DUBROVNIK
(16 CENTURY)

ATTEMPT AT RECONSTRUCTING DUBROVNIK'S CLOTHING CULTURE IN THE 15TH AND 16TH CENTURIES

KATARINA SIMONČIĆ, PHD
ZAGREB UNIVERSITY

- ▶ In the 15th and 16th centuries, Dubrovnik was an important trading port in Europe and the city which was a meeting point and intersection of the cultures of East and West. Such a cultural atmosphere gave rise to Renaissance culture which permeated philosophy, literature, art and clothing. The culture of clothing in Dubrovnik was an expression of the Mediterranean Renaissance spirit and a result of the cultural atmosphere. Due to lucrative trade, clothes of noblemen, citizens and commoners were characterized by features that were influenced by Italian, Spanish and English fashion styles. Clothing habits of Dubrovnik people in the 15th and 16th centuries were a topic of numerous chroniclers of the time. This paper brings comparative research of Italian and Dubrovnik paintings and the city's archival material in attempt to reconstruct the culture of clothing in Dubrovnik and point to specific shapes, fabrics which gave prominence to Dubrovnik in the 15th and 16th centuries and shaped its recognizable fashion identity.

SVADBENA MODA U KOLEKCIJI SRPSKOG GRAĐANSKOG KOSTIMA MUZEJA PRIMENJENE UMETNOSTI U BEOGRADU

DRAGINJA MASKARELI

MUZEJ PRIMENJENE UMETNOSTI, BEOGRAD

- ▶ Haljine sačuvane u kolekciji srpskog građanskog kostima Muzeja primenjene umetnosti u Beogradu, koje su pripadnice srpskog građanskog društva nosile kao venčane haljine, ali i u drugim prilikama vezanim za obred venčanja (npr. veridba), nastale su u periodu između 1878. i 1914. godine. Među sačuvanim haljinama nalaze se "bindali" haljine karakteristične za osmanski kostim, zatim haljine sašivene u Srbiji po uzoru na evropsku modu, kao i haljine sašivene/kupljene u Evropi (Venecija, Beč, Pariz). Haljine iz kolekcije, kao nosioci tradicionalnih značenja odeće vezanih za identitet, ilustruju proces tranzicije srpskog građanskog kostima od gradske nošnje nastale pod osmanskim uticajem pa do evropskog modnog kostima. Posmatrane u kontekstu savremene muzeološke prakse kao muzejski predmeti – dokumenti stvarnosti i nosioci informacija za čitav niz naučnih disciplina, one postaju i slike vremena u kome su formirani njihovi komunikacijski i funkcionalni aspekti.

HALJINA, VERIDBENA; FRANCUSKA, PARIZ, 1909; MODNA KUĆA REDFERN; MUZEJ PRIMENJENE UMETNOSTI U BEOGRADU; INV. BR. 22702 // ENGAGEMENT GOWN; FRANCE, PARIS, 1909; THE MAISON REDFERN FASHION HOUSE; MUSEUM OF APPLIED ART IN BELGRADE; ACCESSION NO. 22702

HALJINA, BINDALI; OSMANSKO CARSTVO, KRAJ XIX VEKA; MUZEJ PRIMENJENE UMETNOSTI U BEOGRADU; INV. BR. 5386 // BINDALLI DRESS; OTTOMAN EMPIRE, END OF 19TH CENTURY; MUSEUM OF APPLIED ART IN BELGRADE; ACCESSION NO. 5386

HALJINA, VENČANA; KRALJEVINA SRBIJA, BEOGRAD, 1911; KROJAČKI SALON BERTE ALKALAJ; MUZEJ PRIMENJENE UMETNOSTI U BEOGRADU; INV. BR. 22891 // WEDDING GOWN; THE KINGDOM OF SERBIA, BELGRADE, 1911; TAILOR SHOP OF BERTA ALKALAJ; MUSEUM OF APPLIED ART IN BELGRADE; ACCESSION NO. 22891

WEDDING CLOTHES FROM THE
COLLECTION OF SERBIAN
BOURGEOIS COSTUMES IN THE
BELGRADE MUSEUM OF APPLIED ART

DRAGINJA MASKARELI
MUSEUM OF APPLIED ART, BELGRADE

- ▶ The dresses from the collection of Serbian national urban costumes housed in the Museum of Applied Art in Belgrade, which were worn by female members of the Serbian bourgeoisie as wedding gowns and in other wedding related events (ex. engagement), had been produced in the period from 1878 to 1914. Among the preserved dresses there are items which exhibit characteristics of Ottoman costumes, dresses tailored in Serbia following European trends, and dresses which were originally produced/bought in European cities (Venice, Vienna, Paris). Bearing traditional meanings of clothes related to identity, the dresses from the collection show a stylistic transition of the Serbian urban costume from items of clothes made in Ottoman style to the European-style costumes. Seen in the context of contemporary museology as museum objects – documents of reality and sources of information for numerous scientific disciplines – the dresses become illustrations of the period in which their communicative and functional aspects were formed.

IVANA UDOVIČIĆ

UMJETNIČKA GALERIJA BIH

► Ciklus *Djeca ulice* slikara Romana Petrovića

U središte svog zanimanja rad postavlja ciklus *Djeca ulice*, čuvenog bosanskohercegovačkog slikara Romana Petrovića. Riječ je o jasno definiranom ciklusu koji predstavlja jedan od najznačajnijih segmenata plodnog i iznimno raznovrsnog opusa ovog umjetnika, a nastaje u periodu između 1929. i 1935. godine. Zbog svoje važnosti i posebnosti ciklus je dosta obrađivan u okvirima socijalne, ali i bosanskohercegovačke umjetnosti uopće. Na ovom mjestu nešto više prostora posvećuje se analizi odjeće koja kroz sebe nerijetko reflektira statusna obilježja, kao i neke druge odlike osobnosti, karaktera, stila. Rad se bavi specifičnostima koje ovaj ciklus aktualizira, a vezane su za pitanje identiteta, mogućnostima njegovog nasljeđivanja, preuzimanja, zamjene. U tom smijeru otvara se čitva niz pitanja: mijenja li odjeća, promjenom svog vlasnika, svoja značenja? Ukoliko se nasljeđivanjem odjeće ne prenose njene društvene i individualne konotacije, postoje li one uopće? Je li stvarna uloga odjeće sociološka, kulturološka ili tek stvar predrasuda?

ROMAN PETROVIĆ
DJECA ULICE // CHILDREN OF THE
STREET, 1929.

ULJE NA PLATNU // OIL ON CANVAS;
142 X 122 CM.

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIČKE GALERIJE
BIH, SARAJEVO // COURTESY OF THE
B&H ART GALLERY, SARAJEVO

IVANA UDOVIČIĆ

ART GALLERY OF B&H, SARAJEVO

► Children of the Street - Roman Petrović's Painting Series

The paper focuses on the painting series entitled *Children of the Street* by the renowned Bosnian and Herzegovinian painter Roman Petrović. This clearly defined series of paintings represents one of the most significant segments of the fruitful and exceptionally versatile oeuvre of the painter which was created in the period between 1929 and 1935. Due to its importance, the series has been substantially researched in the context of socially engaged art and Bosnian and Herzegovinian art in general. The author of the paper analyzes clothes which often suggest status markers as well as some other features, characters and styles of the people wearing them. The paper therefore focuses on the particular characteristics present in Petrović's series that are related to questions of identity and possibilities of its inheritance, appropriation and substitution. This issue leads to numerous other questions such as: do clothes change their meaning with the change of the owner, do social and individual connotations really exist if they are not inherited together with clothes, do clothes actually play a sociological or cultural role or is it all just bias?

MR. SARITA VUJKOVIĆ

MUZEJ SAVREMENE UMJETNOSTI RS

- Predstava žene na slikama Mice Todorović, nastala između dva rata, ima snažan pečat opšte klime i širih društvenih okolnosti, na kojima se uočavaju istorijski standardi i estetski ideali epohe. Upadljiva i nedvosmislena vizuelna demistifikacija tijela, krajem četvrte decenije, zamijenila je raniji idealizovani prizor projektovan kroz namjenski aranžovanu predstavu, u kojoj je dominantna pojava nagog ženskog tijela. Odjeća kao važan simbol identiteta ovog slikarstva enkodirana je u suštinski i dijametralno različite izražajne pozicije s kojih nastupa. I jedan i drugi tematski segment u njenom slikarstvu projektuje "drugosti" koje proizlaze iz različitih uloga i različitog (ne)razumijevanja vlastitog društva, koje nije uspjelo da pronađe ključ za tumačenje drugačijeg svijeta i drugačije društvenosti. Rad omogućava tumačenje slike kao neodvojivog dijela složene simbolične društvene mreže, u kojoj se kombinuju i analiziraju vizuelni odnosi stvaranjem drugačijeg modela kulturne analize, a samim tim i proučavanje istorije umjetnosti s različitih teorijskih pozicija.

MICA TODOROVIĆ
AUTOPORTRET // SELF PORTRAIT,
1929/30.

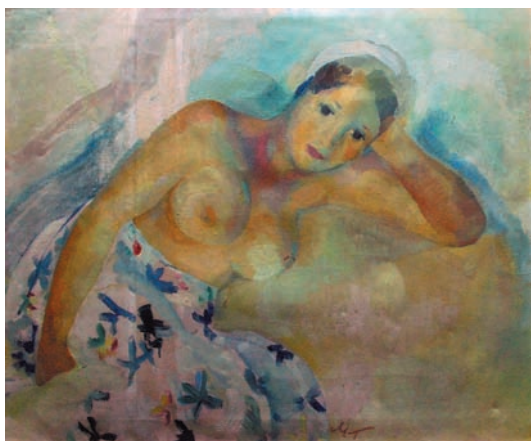
CRTEŽ // DRAWING
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIČKE
GALERIJE BIH, SARAJEVO //
COURTESY OF THE B&H ART
GALLERY, SARAJEVO

MICA TODOROVIĆ

BOSANSKA DJEVOJKA // BOSNIAN GIRL, 1940.

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIČKE GALERIJE BIH, SARAJEVO // COURTESY OF THE
B&H ART GALLERY, SARAJEVO

MICA TODOROVIĆ

BOSANSKA DJEVOJKA // BOSNIAN GIRL, 1940/41.

LJUBAZNOŠĆU MEĐUNARODNE GALERIJE PORTRETA, TUZLA // COURTESY OF THE
INTERNATIONAL GALLERY OF PORTRAIT, TUZLA

THE IMAGE OF WOMAN IN INTERWAR PAINTINGS BY MICA TODORVIĆ

SARITA VUJKOVIĆ, MA

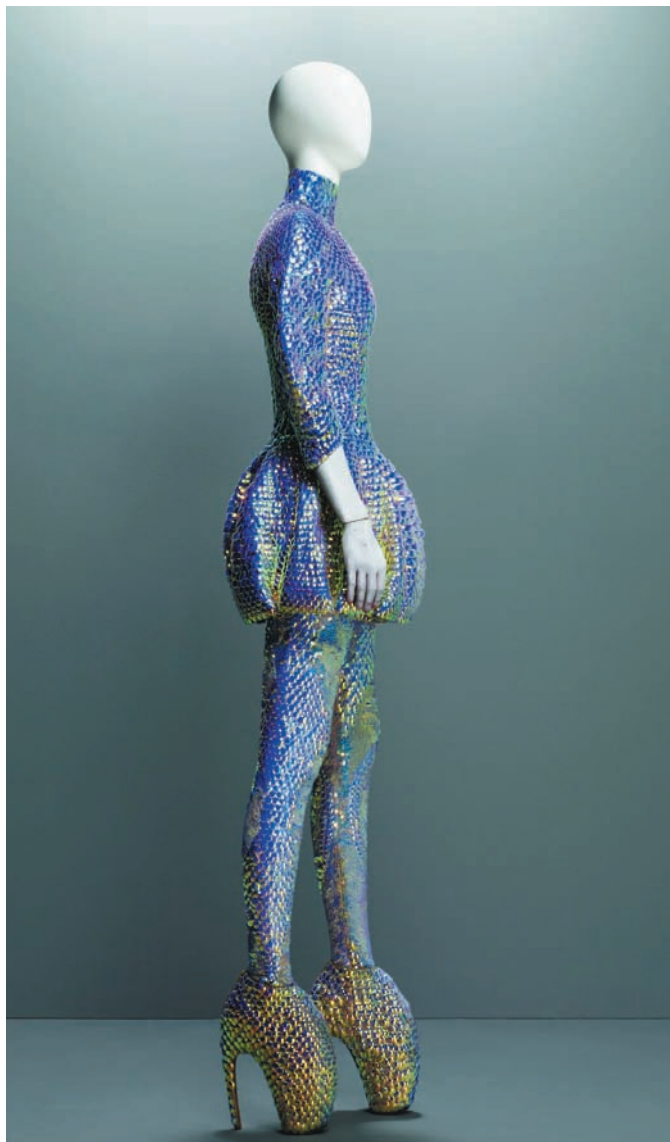
MUSEUM OF CONTEMPORARY ART OF RS

- ▶ The image of woman in Mica Todorović's paintings created between the two world wars bears a strong mark of a general cultural climate and social circumstances which show an historical standards and aesthetic ideals of the period. Apparent and unambiguous visual demystification of the female body in the 1930s followed after an idealized image projected through arranged scenes dominated by the female nude. Being an important symbol of identity of this painting clothing is coded into two essentially and diametrically opposite starting positions. Both thematic segments in Todorović's painting project "otherness" derived from different roles and different (in)comprehension of her own society which could not find the right codes through which to interpret a different world and different sociality. This paper offers an interpretation of visual images as a constituent part of the complex symbolic social network which enables combinations and analysis of visual relationships by creating a different model of cultural analysis, and thereby research into art history from different theoretical positions.

DR. SC. ŽARKO PAIĆ
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

- U suvremenoj se modi više ne otvara horizont novoga kao linearne povijesti stilova i tendencija. Umjesto raspadnute društvene forme mode, na djelu je vizualna reprezentacija spektakla samoga tijela. Kao što pokazuju performativno-konceptualni radovi najznačajnijih modnih dizajnera suvremenoga doba (Mc Queen, Galliano, Challayan, Lagerfeld), cjelokupni se svijet u doba svoje globalne fragmentacije i entropije ogleda u simulakrumu apokaliptičkoga puta kroz povijesne postaje života u tjelesnim preobrazbama od lutke, živoga modela do kiborga u posthumanome stanju. Suvremena je moda spektakl performativnoga događaja iza kojeg ne stoji više nikakav znak ili sublimni predmet želje, nego se sam objekt nalazi u središtu "velike predstave" bez koje moda nema svojeg vizualnoga označitelja. U ovom radu će se na osnovu temeljnoga pojma iz Ecove vizualne semiotike – ikonogram – nastojati pokazati da je samo tijelo postalo površinom i brazdom inskripcija heterogenih identiteta koji nadilaze društvene i kulturalne uklopljenosti u unaprijed određeni poredak tzv. kolektivnih simbola pripadništva. Odjeća nije više ništa drugo u suvremenome dobu preklapajućih tendencija neoavangarde, neohistoricizma i dekadencije negoli vizualno komuniciranje između tijela u zonama transgresije i smrti. Kraj simboličke konstrukcije mode označava kraj svakog mogućeg reprezentacijskoga modela označavanja tijela kao svetoga ili profanoga teritorija zabrana i slobode "nošenja" odjeće s onu stranu samoga tijela. Kraj reprezentacije u performativnome spektaklu događaja suvremenu modu dovodi do svojeg najvećeg vrhunca i svojeg ultimativnoga kraja u tijelu bez znaka i znaku bez tijela – čistome ikonogramu života samoga tijela. Pitanje identiteta na taj način prelazi zadane granice roda/spola, društvene i kulturalne pripadnosti, individualizacije stila života. Identitet se simbolički više ne konstruira odjećom, nego se moda dekonstruira

travestijom u tijelo bez svojstava čija je kristalna slika, kao u romanu Oscara Wildea *Slika Doriana Graya*, nestanak lica u slici živoga/mrtvoga objekta.

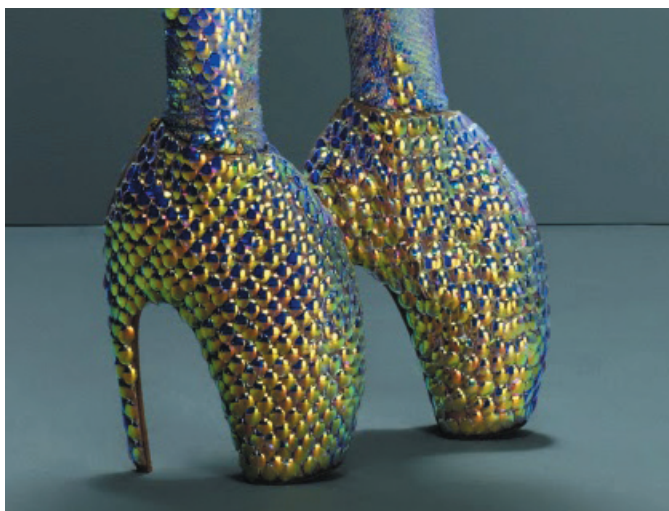
ALEXANDER MCQUEEN
PLATONOVA ATLANTIDA // PLATO'S ATLANTIS, 2010.

ICONOGRAMS OF THE BODY - THE END OF THE SYMBOLIC CONSTRUCTION OF FASHION

ŽARKO PAIĆ, PHD
ZAGREB UNIVERSITY

- ▶ Today it is impossible to determine a new occurrence that would maintain the linear history of styles and tendencies. The shattered social form of fashion has been replaced by visual representations producing spectacle of the human body. The entire world in the time of global fragmentation and entropy reflects in the simulacrum of the apocalyptic path through historical stations of life the bodily transformation from a doll to a living model to a cyborg in a posthuman state. This is illustrated by performative and conceptual works created by the most significant fashion designers of the contemporary age (McQueen, Galliano, Chalayan, Lagerfeld). Contemporary fashion is the spectacle of a performative event which is not supported by any sign or sublime object of wish. The object itself is in the central position of the "grand performance" the lack of which deprives fashion of its visual signifier. The main concept which the paper draws on is iconogram, the fundamental term in Eco's visual semiotics, which is used in order to demonstrate that the body itself has become the surface inscribed with heterogeneous identities which surpass social and cultural installation into a predetermined order, the so called collective symbols of affiliation. In contemporary times, which witness overlapping tendencies of neo-avant-garde, neo-historicism and decadence, clothes do not represent anything else but visual communication between bodies in the zones of transgression and death. The end of symbolic construction of fashion marks the end of any possible representational model of the body as sacred or secular areas of restriction and freedom of "carrying" clothes beyond the body itself. The end of representation in the performative spectacle of an event leads contemporary fashion to its culmination and ultimate end with the body without a sign and a sign without the body – a pure iconogram of the life

of the body itself. The question of identity thereby exceeds the set boundaries of gender/sex, social and cultural belonging, and individualization of life styles. Identity is no longer symbolically constructed by clothes. Rather, fashion is deconstructed by travesty into the body without characteristics whose crystal image is the disappearance of the face of the image belonging to the live/dead object, just like in Oscar Wilde's novel *The Picture of Dorian Gray*.

ALEXANDER MCQUEEN
PLATONOVA ATLANTIDA // PLATO'S ATLANTIS, 2010.

► Golotinja u suvremenoj umjetnosti

Namjera ovog izlaganja je da se istraži luk koji povezuje fenomene odijevanja i tjelesnosti, odnosno napetost između odjeće i tijela. Bez obzira na svakodnevnu fizičku priljubljenost odjeće uz tijelo, treba uočiti svezremensku i nadvremensku meta-fizičku distancu između odjeće i tijela. U tom se virtualnom prostoru pojavljuju različita pitanja: psihološka, epistemološka, antropološka, kulturna, socijalna, politička i etička. Skrene li se pažnja na *golotinju*, koja relativizira samorazumljivost odjevenog tijela, ova se pitanja zaoštravaju. Biti gol u prostoru privatnosti i intime privodi čovjeka njegovoj prirodности, ali biti gol u javnom prostoru stvar je koju se smatra "protuprirodnom" jer je protudruštvena. Stoga je pitanje golotinje, među ostalim, dobra podloga za razmatranje odnosa između prirode i društva, prirodности i društvenosti.

Kaže se da "odijelo čini čovjeka", iz čega se može izvesti zaključak da golotinja raščinjava čovjeka: antropološki ga dekonstruira, a moralno-socijalno-politički destruira. Na tim ruševinama – koje treba shvatiti kao čistinu ili brisani prostor – može izrasti nešto novo, ako oslobođenje tijela od odjeće shvatimo ne kao obično ekshibicionističko razodijevanje i puku golotinju, nego kao reflektirano i kritičko oslobođenje od nužne vezanosti tijela uz odjeću. To čine osobito suvremeni umjetnici koji u svojim umjetničkim akcijama eksperimentiraju s golotinjom, implicitno ukazujući na kompleksnu vezu između tjelesnosti i odjevenosti, odnosno na suptilnu razliku između tijela bez odjeće, golog tijela i tjelesnosti kao takve. U tom će se smislu u ovom radu koristiti primjeri suvremenih umjetnika kao što su Tomislav Gotovac, Vlasta Delimar i Marina Abramović, ali i radikalnih *body art* performerera kao što su Ron Athey i Franco B.

TOMISLAV GOTOVAC, VLASTA DELIMAR, MILAN BOŽIĆ
ŠETNJA ILICOM // A STROLL ALONG ILICA STREET, 2009.

MARINA ABRAMOVIĆ, ULAY
IMPONDERABILIA, 1977.
PERFORMANCE

HRVOJE JURIĆ, PHD
ZAGREB UNIVERSITY

► Nudity in Contemporary Art

This presentation aims to analyze the bond between clothing and corporeality, that is, the correspondence between clothing and the body. Regardless of the commonplace physical proximity of clothing to the body, discernible is the everlasting and super-temporal meta-physical distance between the body and clothes. This virtual space gives rise to various questions: psychological, epistemological, anthropological, cultural, social, political and ethical ones. If we direct our attention to nudity, which relativizes the self-explanatory clothed body, these questions intensify. Being nude in personal and intimate space brings one closer to his naturalness. However, nudity in the public space is considered "anti-natural" since it is anti-social. The issue of nudity is, thus, among other things, a good basis for investigation into the relationship between nature and man, naturalness and sociality.

The expression "clothes make a man" leads to the conclusion that nudity unmakes a man: it causes his anthropological deconstruction and moral-social-political destruction. Those ruins – which should be understood as a clearance or fire-swept zone – can give birth to something new, if freeing the body from clothes is considered not as a usual exhibitionist undressing and mere nakedness, but as reflexive and critical emancipation from the necessary attachment of the body to clothing. That is especially done by contemporary artists whose artistic projects include experimentation with nudity, implicitly suggesting a complex link between corporeality and the state of being clothed, or the subtle difference between the body without clothes, naked body and corporeality. In order to illustrate this context, the paper will use examples of artworks by contemporary artists such as Tomislav Gotovac, Vlasta Delimar and Marina Abramović but also radical body art performers such as Ron Athey and Franco B.

IVANA ZAGORAC
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

- ▶ Razmatranje uloge tijela u konstrukciji identiteta poduzet ćemo s osloncem u tri točke: (1) na tragu medicinskog imaginarija prosvjetiteljstva tematizira se povezanost tjelesne i duhovne konstrukcije identiteta na kojoj se temelji teza o međuovisnosti tjelesnosti i moralnosti. U sljedećem koraku razmatraju se (2) tabui vezani uz tijelo koji u radikalnoj formi otkrivaju ulogu tijela u formiranju identiteta, dok se zaključno (3) izlaganje bavi ljudskim tijelom kroz vid njegove sinkronosti s dinamikom koju nameće moda, odnosno, u ponešto zaoštrenoj varijanti, pitanjem koliko mode tijelo može podnijeti.

THE ROLE OF THE BODY IN THE CONSTRUCTION OF IDENTITY

IVANA ZAGORAC
ZAGREB UNIVERSITY

- ▶ Examination of the role the human body plays in the construction of identity is in this paper grounded in the following ideas: (1) drawing on the medical imagination of the Enlightenment the paper discusses the connection between corporeal and spiritual identities which leads to the hypothesis about interdependence of corporeality and morality. The following step (2) includes examination of taboos related to the human body which reveal in their radical form the role of the body in the formation of identity. The last point (3) examines the human body in its synchronous state seen through a dynamic relationship with fashion, or, in somewhat harsher words, the question of how much fashion can the human body take.

MR. SC. IRFAN HOŠIĆ
UNIVERZITET U BIHAĆU

► Deset godina nakon 11. septembra predstavlja solidan vremenski otklon za analizu kako i na koji način se taj događaj odrazio na savremenu kulturu, ali i na odijevanje i novo značenje odjeće. Neposredno nakon rušenja WTC-a američki predsjednik George Bush izjavio je: "Ili ste s nama ili ste protiv nas!", čime je radikaliziran odnos različitih kultura i naglašen obrazac "mi-oni". Nakon što je Nacionalna strategija sigurnosti SAD-a omogućila preventivne vojne udare na one zemlje koje bi bile proglašene kao potencijalna teroristička prijetnja, uslijedila je invazija na Afganistan i Irak. Tako je prva decenija 21. vijeka u zapadnom svijetu obilježena sistematskom islamofobijom: organiziran je referendum protiv izgradnje minareta u Švicarskoj, pokrenuta je debata oko izgradnje Islamskog centra u blizini zone Ground Zero u New Yorku, doneseni su brojni zakoni u nekim evropskim zemljama o zabrani nošenja ženskih pokrivala za lica (nikab) i kosu (hidžab), državni zvaničnici evropskih zemalja nisu se suzdržavali od ksenofobičnih i antiislamskih izjava itd.

U takvoj društveno-političkoj konstelaciji odjeća postaje eksplozivno i ubojito sredstvo nabijeno novim značenjem. Nakon 11. septembra odjeća postaje nosilac zastrašujuće i uznemirujuće poruke, emanirajući političku napetost, nesigurnost i konflikt. Otklon od gotovo deset godina je solidan vremenski oslonac da se pokušaju istražiti navedeni primjeri iz medija i umjetnosti te na koncu načini sinteza navedenog problema. Rad se kao na svoje reference oslanja na djela umjetnika šireg (Doug Aitken, Adam Helms, Ivana Spinelli, Blue Noses, Mounir Fatmi, Karrem Lotfy, Sharif Waked i Nezaket Ekici) i užeg umjetničkog konteksta (Alma Suljević, Gordana Anđelić Galić, Leila Čmajčanin, Merima Smajlović, Damir Nikšić, Kurt i Plasto i Dalida Karić Hadžiahmetović).

ALFRED KURZ

IN GOD WE TRUST, 2008.

INSTALACIJA, AMERIČKI DOLAR, ŽICA // INSTALLATION, AMERICAN DOLLAR, WIRE

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

SHARIF WAKED

ŠIK POINT: MODA ZA IZRAELSKE KONTROLNE TAČKE // *CHIC POINT: FASHION FOR ISRAELI CHECKPOINTS*, 2003-2007.

VIDEO; 7'

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

IRFAN HOŠIĆ, MA
BIHAĆ UNIVERSITY

- ▶ Ten years after 9/11 presents a point in time distant enough to allow for an analysis of the manner in which the event caused repercussions on contemporary culture but also on fashion and generated a new meaning of clothes. Immediately after the collapse of WTC buildings American President George Bush said: "You are either with us or against us!" This statement radicalized the relationship between different cultures and emphasized the "we-they" opposition. After the approval by the USA National Security Strategy of preventive military attacks on the countries claimed to be of potential terrorist threat, Afghanistan and Iraq were invaded. The first decade of the 21st century in the Western world has thus been characterized by systemic islamophobia: an organized referendum in Switzerland against the construction of minarets, debate on the construction of an Islamic centre near Ground Zero in New York, numerous laws passed in certain European countries that ban women from wearing face veils (nikab) and headscarves (hijab), no reservation on the part of European state officials in giving xenophobic and anti-Islamic statements and so forth.

In such a socio-political constellation clothing has become a violent and deadly tool pregnant with meaning. Following the 9/11 attacks, clothes started carrying disturbing and daunting messages, radiating political tension, insecurity and conflict.

The time distance of ten years presents a sound basis for an attempt at investigating examples from the mass media and art world and finally making a synthesis of the mentioned problem. The paper draws on the art works by international artist (Doug Aitken, Adam Helms, Ivana Spinelli, Blue Noses, Mounir Fatmi, Karrem Lotfy, Sharif Waked and Nezaket Ekici) and Bosnian artists (Alma Suljević, Gordana Anđelić Galić, Leila Čmajčanin, Merima Smajlović, Damir Nikšić, Kurt & Plasto and Dalida Karić Hadžiahmetović).

ODJEĆA KAO METAFORA DISPERZIVNOG IDENTITETA U RECENTNIJOJ UMJETNIČKOJ PRAKSI

DR. SC. ASJA MANDIĆ
UNIVERZITET U SARAJEVU

- ▶ Kroz primjere recentnije umjetničke prakse, posmatraće se korištenje odjevnih predmeta kao metafore novog društvenog poretka, odnosno novog identiteta strukturiranog uticajem zapadnog potrošačkog kapitalizma. Kriza subjekta, kriza sebstva, fragmentirani, disperzivni identitet, paradigmatična je pojava kapitalističke liberalno-tržišne demokratije determinirane nestabilnošću u određivanju društvenog, kulturnog, etničkog pa čak i rodnog identiteta, a tako i slabljenjem kolektivnog identiteta. Umjetnici ukazuju na dominaciju multinacionalne korporacijske ekonomije, ubrzane mobilnosti tržišta, razmjene i masovne potrošnje koja se infiltrira kroz medijsku kulturu, cyber kulturu, sisteme oglašavanja i ulogu velikih globalnih brendova, gdje se sve stapa u marku, u logo. Markirana odjeća označava utapanje u masu, unifikaciju ili nesposobnost identifikacije subjekta s pripadajućom društvenom i kulturnom skupinom. Posredstvom odjevnih predmeta, prisutnih u svojim djelima, umjetnici dekodiraju socio-kulturalna značenja odjeće u kontekstu pitanja identifikacije i identiteta.

ANUR & AJNA

SERIJA PLAKATA *IDENTIFY* // POSTER SERIES *IDENTIFY*, 2005.

FOTOGRAFIJA: KNJIGA FOTOGRAFIJA 1 I 2 - PIP // PHOTO: BOOK OF PHOTOGRAPHS 1 & 2 - PIP

CLOTHES AS METAPHOR OF DISPERSED IDENTITY IN RECENT CONTEMPORARY ART PRACTICES

ASJA MANDIĆ, PHD
SARAJEVO UNIVERSITY

- ▶ The paper aims to draw on recent contemporary art practices in order to analyze the use of clothing items as a metaphor for a new social stratification and new identity constructed under the influence of Western consumer capitalism. The crisis of subject, the crisis of selfhood, fragmented and dispersed identity are all a paradigmatic occurrence in democracy of the capitalist liberal economy which is characterized by an inability to determine a stable social, cultural, ethnic and even gender identity, and by weakening of collective identity.

Artists point to the dominance of multinational corporation economy, accelerated economic mobility, trade and mass consumption which is being infiltrated through media culture, cyber culture, advertising systems, and to the role of great global brands where everything blends into a logo. Wearing branded clothes means merging into the mass of people, unification and inability of the subject to identify with a pertinent social and cultural group. Through clothing items, which form part of their works, artists decode socio-cultural meanings of clothes in the context of identification and identity issues.

MR. SC. MIRELA LJEVAKOVIĆ
MAX PLANCK INSTITUT, FIRENCA

- Veo ili marama su odjevni predmeti o kojima se vjerovatno najviše diskutira u našem vremenu, te su postali i sinonim za islam, bez obzira na njihove duboke korijene u judaizmu i kršćanstvu. Vruće rasprave se vode u cijelom svijetu oko ovog komada tkanine i to se u većini slučajeva izjednačava s ugnjetavanjem, prisilnim brakovima, ubojstvima iz časti, zaostalošću žene, pa i s terorizmom, posebno nakon 11. septembra. *Unveiling* se ne izjednačuje automatski sa slobodom i emancipacijom, ističe Nawal El-Saadawi, egipatska spisateljica i borac za ljudska prava, koja također upozorava na opasnost od mentalnog vela koji je opasniji od bilo kojeg drugog. Sve aktualne debate pokazuju da se diskusije vode o mnogo široj temi nego što je to jedan odjevni predmet. Kroz to se prije svega kristalizira veliki nedostatak razumijevanja i neznanja. Sve debate zapravo govore o tome kako Zapad vidi muslimanske žene i islam i pokazuju koliko su argumentacije ukorijenjene u egzotičnoj koncepciji Orijenta 19. stoljeća. U većini slučajeva se zaboravlja da je veo bio važan simbol antikolonijalizma u 20. stoljeću, a danas, kada se pretežno posmatra kao simbol fundamentalističkih pokreta, obično se ignorira činjenica da je islamski fundamentalizam često rezultirao iz zapadnjačke borbe protiv komunizma ili da je često bio odgovor na zapadnjački kapitalizam i neravnopravan ekonomski poredak. Istovremeno je ovaj odjevni predmet zainteresirao i profesionalne dizajnere te postao važan elemenat modne industrije i bitan dio diskursa suvremene umjetnosti, gdje se pokušavaju pokazati različite perspektive ovog pitanja koje je uvijek popraćeno bitnim društveno-političkim događajima. Posebno nakon Iranske revolucije u februaru 1979. godine, znanstvene rasprave o ulozi islama i islamskog fundamentalizma su u punom zamahu. U fokusu ovog izlaganja je upravo proces transformacije i uloga vela ili čadora u suvremenoj umjetnosti odabranih iranskih umjetnika.

MIRELA LJEVAKOVIĆ, MA
MAX PLANCK INSTITUTE, FLORENCE

- ▶ Veils and head scarves have become the clothing items which have probably involved most discussions and which have become synonymous with Islam regardless of their historic origins in Judaism and Christianity. This piece of textile has brought to the fore hot disputes across the world and it is frequently related to the issues of oppression, forced marriages, honour killings, backwardness of women and terrorism, especially after 9/11. Egyptian writer and human rights activist Nawal El-Saadawi claims that unveiling can not automatically be equated with freedom and emancipation. She also warns about the danger from a mental veil which is more dangerous than any other. All ongoing discussions show that the issues revolving around this clothing item have grown in number and significance. This primarily demonstrates insufficient understanding and ignorance. All debates in effect reflect a western view of Muslim women and Islam and show that such views are rooted in an exotic notion of the Orient in the 19th century. Today the veil is largely regarded as a symbol of the fundamentalist movement whereas the fact that it used to be an important symbol of anti-colonialism in the 20th century is easily forgotten. It is also ignored that Islamic fundamentalism frequently resulted from the western opposition to communism or that it was often a response to western capitalism and economic inequality. At the same time, this clothing item has attracted interest of professional fashion designers and consequently become a significant element in fashion industry and a valuable part of the contemporary art discourse which attempts to show different aspects of the issue that has always been related to considerable socio-political events. Events that occurred in the aftermath of the Iranian revolution in February 1979 gave impetus to scientific discussion on the role of Islam and Islamic fundamentalism. This paper thus focuses on the process of transformation and the role of the veil in selected contemporary art works created by Iranian artists.

ODJEĆA I ARHITEKTURA KAO DRUGA I TREĆA KOŽA U SUVREMENOJ (HRVATSKOJ) UMJETNOSTI

SILVA KALČIĆ

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

► Ovo se istraživanje temelji na pokušaju vezivanja odjeće/mode i umjetnosti, prema Theodoru Lippsu i teoriji empatije. Pozicioniranje umjetnosti, kao vizualnih praksi, u povijesni i kulturalni kontekst otvara proces nastanka nove paradigme, u ovom slučaju radikalnog sraza u konceptualnim sustavima mode/dizajna, arhitekture i suvremene umjetnosti. Odnos prema arhitekturi i modi, kao kodiranim reprezentacijskim i vrijednosnim sustavima, s dekonstrukcijom i dekonstruktivizmom kao oblikovnom doktrinom 1980-ih postao je opće mjesto zanimanja suvremenih vizualnih umjetnika. Odjeća i arhitektura u svojoj korporealnosti i utilitarnosti stoje u oponirajućem, no i hibridnom odnosu sa suvremenom umjetnošću, kao prošireni mediji umjetnosti te ulazeći u područje *body art*-a i umjetnosti u javnom prostoru – gradu kao mjestu umjetničkog događaja sa središnjom figurom *flâneur*-a. Umjetnik-*flâneur* je aktiviran i relacionaran spram specifičnog društvenog okoliša.

Suvremena umjetnost je iskustveni katalizator individualne slike stvarnosti života, kao i medij propitivanja novih (često alternativnih) mogućnosti za društvo. Suvremeni umjetnik često koristi komunikacijske obrasce oslobođene razloga ili unaprijed određena sadržaja; to je pokušaj komunikacije na najosnovnijoj razini, onoj su-bivanja. Semiotika odjeće/odijela, koje je hibrid kulture vremena, tradicije i osobne estetike, razmatrana je u značenju umjetničke poruke.

TOMISLAV PAVELIĆ

PLAMEN SÂM, JA SAM SÂM - BR. 2 // FLAME ALONE, I AM ALONE -
NO. 2, 2001.

PERFORMANCE; CCA 3H

FOTOGRAFIJA // PHOTO: MIO VEŠOVIĆ

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

DUJE JURIĆ

SLIKE-INSTALACIJE // PAINTING INSTALLATIONS, 1994.

FOTOGRAFIJA // PHOTO: FEDOR VUČEMILOVIĆ

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

ZLATKO KOPLJAR

K14, 2010.

HD VIDEO 12' 5''

PRODUKCIJA // PRODUCTION: DRUGI PLAN; DIZAJN KOSTIMA // DESIGN:

ANTE TONČI VLADISLAVIĆ; DIREKTOR FOTOGRAFIJE // PHOTOGRAPHY

DIRECTOR: BORIS POLJAK

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

SLAVEN TOLJ

VOLIM ZAGREB // I LOVE ZAGREB, 2008.

PERFORMANCE, VIDEO

FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY: MARKO ERCEGOVIĆ

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

CLOTHES AND ARCHITECTURE AS THE SECOND AND THIRD SKIN IN CONTEMPORARY (CROATIAN) ART

SILVA KALČIĆ
ZAGREB UNIVERSITY

- ▶ This research is based on attempts at connecting clothing/fashion and art according to Theodor Lipps's theory of empathy. Placing arts, as visual practices, into a historical and cultural context initiates the creation of a new paradigm, which is, in this case, a radical collision in the conceptual systems of fashion/design, architecture and contemporary art. Deconstruction of the 1980s produced a general interest of contemporary visual artists for a new approach to architecture and fashion as coded representation and value systems. With their corporeality and functionality clothing and architecture form an opposing and hybrid relationship with contemporary art. They are extended media of art that penetrate into the spheres of body art and public art – into the city as a place of an artistic event with the central figure of *flaneur*. Artist-*flaneur* is in an active and relational position to a particular social environment.

Contemporary art is an experiential catalyst of individual image of life's reality, as a medium that makes inquiries into new (often alternative) possibilities for society. Contemporary artists frequently use patterns of communication which are free from causes and predefined contents. That is an attempt to communicate at the most essential level, the level of co-being. Semiotics of clothing, which is a hybrid form of culture, time, tradition and personal aesthetics, is in this paper considered as an artistic message.

MAJA BAJEVIĆ
JUSUF HADŽIFEJZOVIĆ
AMILA HRUSTIĆ
SANELA JAHIĆ
ŠEJLA KAMERIĆ
MARGARETA KERN
ZLATKO KOPLJAR
ALEM KORKUT
MIRKO MARIĆ
BORJANA MRĐA
DAMIR NIKŠIĆ
SILVIO VUJIČIĆ

UMJETNICI // ARTISTS

23.05.-11.06.2011.

GRADSKA GALERIJA, BIHAĆ // CITY GALLERY,
BIHAĆ

MR. SC. IRFAN HOŠIĆ UNIVERZITET U BIHAĆU

► Izložba *Odjeća kao simbol identiteta* prikazuje radove bosanskohercegovačkih umjetnika koji složena pitanja identiteta obrađuju koristeći se odjećom, odijevanjem, tehnikom i tehnologijom nastanka odjeće ili garderobom. U tom širokom rasponu, izložba kroz savremenu umjetničku praksu ukazuje na specifičnost odjevnog znaka i njegovu slojevitost socijalnu poruku. Pritom se naglašava raznolikost moguće identifikacije kroz odjeću i njeno artikuliranje, saobraćanje i interakcija u prostoru u kojem egzistira. Tako osmišljavanje, kreiranje, šivanje, pletenje, oblačenje, nošenje, prezentiranje ili garderobiranje postaju sami sebi svrhom u umjetničkom promišljanju, a time i suvereni umjetnički znak jedne nove društvene stvarnosti.

Pored jedanaest bh. umjetnika različitog senzibiliteta – Maje Bajević, Jusufa Hadžifejzovića, Amile Hrustić, Sanele Jahić, Šejle Kamerić, Margarete Kern, Zlatka Kopljara, Alema Korkuta, Mirka Marića, Borjane Mrđe i Damira Nikšića, na izložbi je prikazan i rad hrvatskog modnog dizajnera i umjetnika Silvija Vujičića.

DAMIR NIKŠIĆ
IRAQI CUT, 2004.

DIGITALNA SKICA // DIGITAL SKETCH; (RAD SU PREMA UMJETNIKOVIM NACRTIMA IZRADILE STUDENTICE TEKSTILNOG DIZAJNA TEHNIČKOG FAKULTETA U BIHAĆU EDINA SIPIĆ I AMELA EGRLIĆ) // (THE WORK WAS CREATED ACCORDING THE ARTIST'S DESIGNS BY EDINA SIPIĆ AND AMELA EGRLIĆ, STUDENTS OF TEXTILE DESIGN AT THE FACULTY OF TECHNICAL ENGINEERING, BIHAĆ)

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

MARGARETA KERN

ODJEĆA ZA SMRT, ROSA // CLOTHES FOR DEATH, ROSA, 2005.

FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY; 120 X 100 CM

LJUBAZNOŠĆU UMJETNICE // COURTESY OF THE ARTIST

MAJA BAJEVIĆ
DRESSED UP,
1999.
PERFORMANCE.
LJUBAZNOŠĆU
UMJETNICE,
GALERIJE PETER
KILCHMANN,
ZÜRICH I
MICHEL REIN,
PARIS. DETALJ
// COURTESY OF
THE ARTIST,
PETER KILCH-
MANN GALLERY,
ZÜRICH AND
GALLERY MICHEL
REIN, PARIS.
DETAIL

AMILA HRUŠTIĆ

PLATONOVA KOLEKCIJA // PLATO'S COLLECTION, 2010.

KOMBINOVANATEHNIKA // MIXED MEDIA.

LJUBAZNOŠĆU UMJETNICE // COURTESY OF THE ARTIST

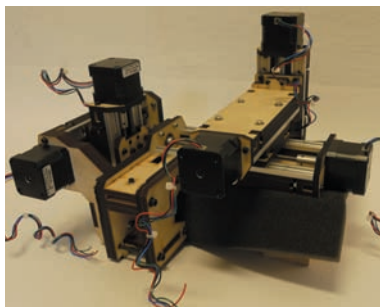

BORJANA MRĐA

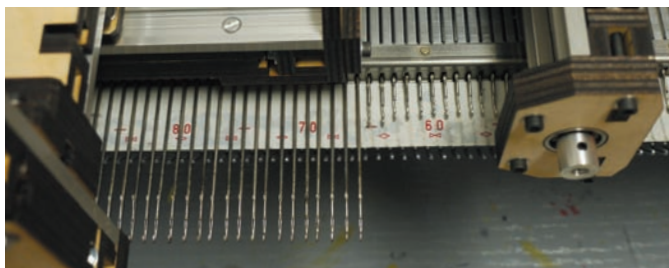
SKORO SAVRŠEN RAD // ALMOST PERFECT WORK, 2009.

VIDEO; 4' 56'', OBJEKAT, DETALJ // OBJECT, DETAIL

LJUBAZNOŠĆU UMJETNICE // COURTESY OF THE ARTIST

SANELA JAHIĆ
MAŠINA ZA PLETENJE //
KNITTING MACHINE, 2011.
INSTALACIJA // INSTALATION;
120 x 30 x 28 CM
LJUBAZNOŠĆU UMJETNICE //
COURTESY OF THE ARTIST

ALEM KORKUT
GARDEROBA // WARDROBE, 2004.
LATEKS; DIMENZIJE PROMJENJIVE. VIDEO (LOOP-PROJEKCIJA); 1'17'' //
LATEX; DIMENSIONS CHANGE. VIDEO (LOOP-PROJECTION); 1'17''
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

JUSUF HADZIFEJZović
DEPOGRAFIJA SARAJEVO - HOMMAGE MOME RAHMETLI ĐEDU OSMANU // DEPOGRAPHY SARAJEVO, HOMMAGE TO MY LATE GRANDFATHER OSMAN, 2005.
PERFORIRANI FES SA PERLAMA U BOJI // PERFORATED FEZ WITH COLOURED BEADS; 20 x 30 x 25 cm
FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY: ALMIN ZRNO
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

SILVIO VUJIČIĆ
GRAFIKE // PRINTS, 2002.
KOMBINOVANA TEHNIKA // MIXED MEDIA; 160 x 80 x 60 cm
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

ŠEJLA KAMERIĆ
CRVENI TEPIH // RED CARPET, 2011.
KORIŠTENI TEKSTIL, VUNA // SECOND-HAND FABRIC, WOOL;
1 x 140 x 640 CM
FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY: PHILIP FLEISCHER
LJUBAZNOŠĆU // COURTESY: GALERIE TANJA WAGNER, BERLIN

MIRKO MARIĆ
TRANSPARENT, 2007.
ŠTAMPA NA MAJICI // T-SHIRT PRINT; VELIČINA L // SIZE L
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

ZLATKO KOPLJAR

K14, 2010.

HD VIDEO; 12' 5''.

PRODUKCIJA // PRODUCTION: DRUGI PLAN;

DIZAJN KOSTIMA // DESIGN: ANTE TONČI VLADISLAVIĆ;

DIREKTOR FOTOGRAFIJE // PHOTOGRAPHY DIRECTOR: BORIS POLJAK

DETALJ // DETAIL

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

IRFAN HOŠIĆ, MA
BIHAĆ UNIVERSITY

- ▶ The exhibition *Clothing as a Symbol of Identity* shows works of Bosnian and Herzegovinian artists who use clothes, acts of dressing, a wardrobe or techniques and technologies of clothing production. Through such a wide range of topics, the exhibition points to specific features of clothing items as signs and to multilayered social messages they convey. It also emphasizes the diversity of ways in which it is possible to identify with someone or something through clothing as well as the articulation, circulation and interaction of clothes in the space in which they exist. Conceptualizing, designing, sewing, knitting, putting on, wearing or presenting clothes thus become in artistic consideration acts for their own sake, and thereby an autonomous artistic sign of a new social reality.

In addition to eleven Bosnian and Herzegovinian artists of different sensibilities – Maja Bajević, Jusuf Hadžifejzović, Amila Hrustić, Sanela Jahić, Šejla Kamerić, Margareta Kern, Zlatko Kopljar, Alem Korkut, Mirko Marić, Borjana Mrđa and Damir Nikšić – the exhibition features a work of Croatian fashion designer and artist Silvijo Vujičić.

JASMIN FAZLAGIĆ

I SVA BOSNA I SVA HERCEGOVINA
// AND ENTIRE BOSNIA AND
HERZEGOVINA

24.05.-4.06.2011.

GALERIJA ENVER KRUPIĆ, BIHAĆ // ENVER
KRUPIĆ GALLERY, BIHAĆ

O. ZVONKO MARTIĆ

"KARMEL SV. ILIJE" TOMISLAVGRAD

► Izložba umjetničke fotografije
Jasmina Fazlagića

Izložba fotografija tradicijske odjeće bosanskohercegovačkih naroda, Hrvata, Srba i Bošnjaka, dio je istraživačkoga projekta kojemu je cilj kroz umjetničku fotografiju predstaviti ovaj dio tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini. Cilj projekta je monografska obrada različitih načina tradicijskog odijevanja u Bosni i Hercegovini s kraja 19. i do sredine 20. stoljeća. Na fotografijama je uz odjevne predmete inscenirana prošlost jer se odjeća prikazuje u kontekstu običaja, svakodnevice i vjerskih rituala. Metodologija realizacije projekta stavlja naglasak na ljude, nekadašnje vlasnike ili one koji danas koriste odjeću.

Kao takva, tradicijska odjeća je izgubila svoju prvotnu funkcionalno-estetsku i društveno-komunikacijsku ulogu, te se prenijela u novi kontekst s dominantnom upotrebom za scenske nastupe folklornih skupina. Pritom je njihova pomoć presudna za realizaciju cijelog projekta. Kroz odnos kulturno-umjetničkih društava prema tradicijskoj odjeći progovaraju zasebni etnički ali i specifičan bosanskohercegovački kolektivni identitet.

JASMIN FAZLAGIĆ

BAJRAKTARI IZ CIKLUSA *I SVA BOSNA I SVA HERCEGOVINA* // STANDARD-BEARER FROM THE SERIES *AND ENTIRE BOSNIA AND HERZEGOVINA*, 2010.

FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY

LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

JASMIN FAZLAGIC
GACKO IZ CIKLUSA I SVA BOSNA I HERCEGOVINA // GACKO FROM THE SERIES
AND ENTIRE BOSNIA AND HERZEGOVINA, 2010.
FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

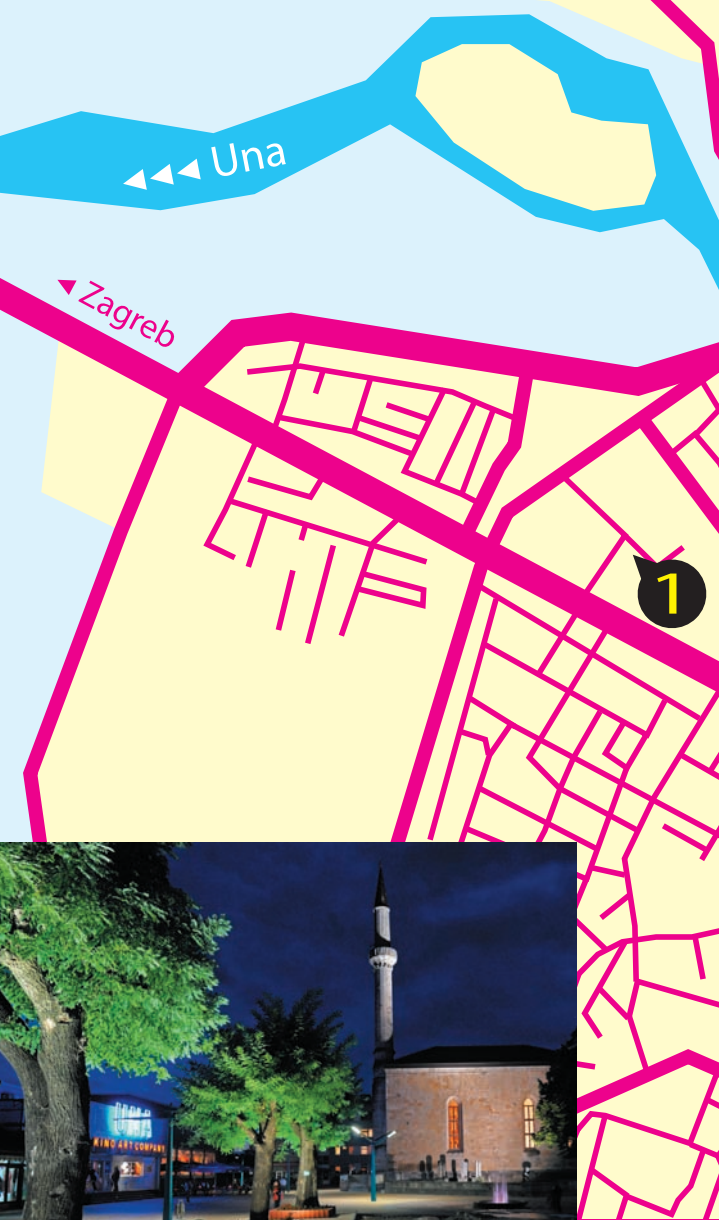
JASMIN FAZLAGIC
USKRSNO JUTRO IZ CIKLUSA I SVA BOSNA I HERCEGOVINA // EASTER
MORNING FROM THE SERIES AND ENTIRE BOSNIA AND HERZEGOVINA, 2010.
FOTOGRAFIJA // PHOTOGRAPHY
LJUBAZNOŠĆU UMJETNIKA // COURTESY OF THE ARTIST

ABBOT ZVONKO MARTIĆ
ST ELIJAH, TOMISLAVGRAD

► Exhibition of Art Photographs
by Jasmin Fazlagić

The photo exhibition on traditional clothes of the Bosnian and Herzegovinian population groups – Croats, Serbs and Bosniaks – is part of a project which aims to present through art photography this segment of traditional culture in Bosnia and Herzegovina. The goal of the project is to conduct research into various manifestations of clothing in Bosnia and Herzegovina in the period from the end of the 19th to the middle of the 20th century. In addition to clothing items the photographs show other aspects of the past since the people wearing the clothes were shown in the photographs in the context of everyday life, festivities and religious celebrations. The research methodology is centred upon people, former owners or present users of the clothes.

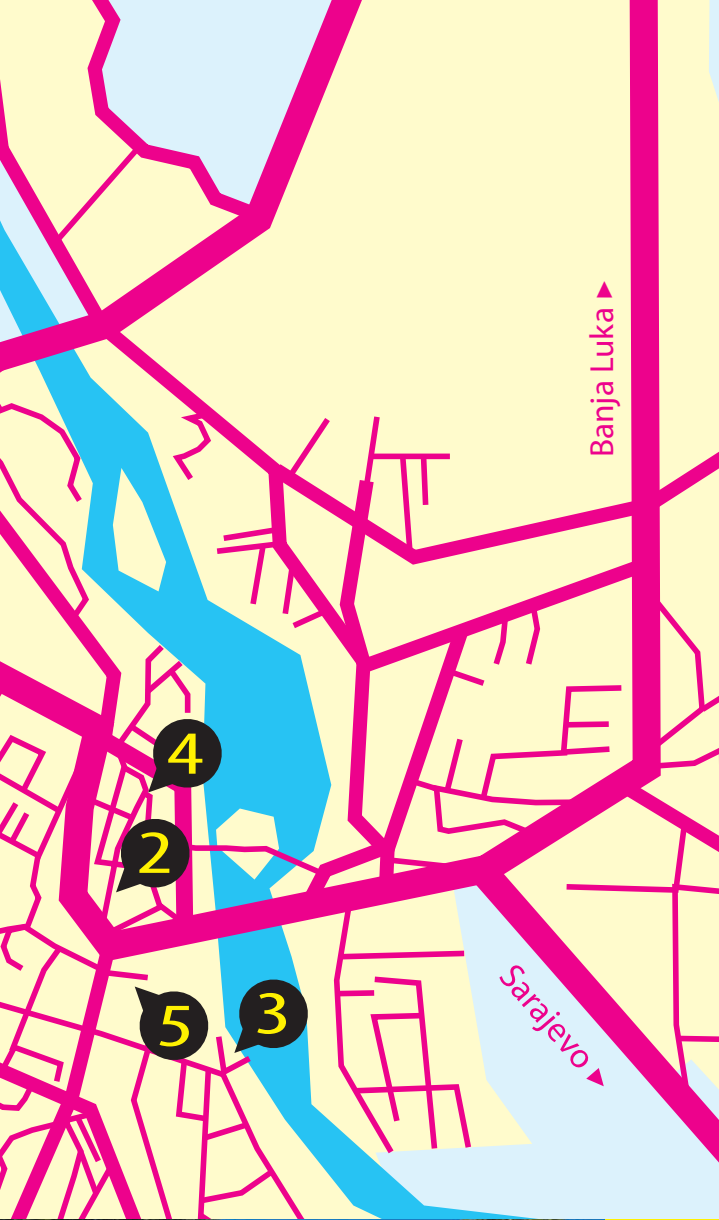
Having lost its original functional – aesthetic and socio – communicative role the traditional clothing has been given a new life by being predominantly used for staged folk performances. The role of performers of traditional folk repertoire has been crucial for the undertaking of the entire project. The relationship between cultural and artistic associations demonstrates both individual ethnic and collective Bosnian and Herzegovinian identities.

► MAPA GRADA // CITY-MAP

- 1 Tehnički fakultet Bihać; Irfana Ljubijankića bb, 77000 Bihać
- 2 Gradska galerija Bihać, Bosanska ulica 15, 77000 Bihać
- 3 Galerija Enver Krupić; Ul. 502. Viteške bb, 77000 Bihać
- 4 Kino UNA; Bosanska ulica bb, 77000 Bihać
- 5 Hotel Park; Ul. 5. korpusa, 77000 Bihać

Banja Luka ▶

Sarajevo ▶

FINANCIJSKI SPONZORI
// FINANCIAL SUPPORT

Ministarstvo obrazovanja i nauke
Federacija Bosne i Hercegovine

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
Unsko-sanski kanton

Općina Bihać

Općina Cazin

Ministarstvo kulture
Kanton Sarajevo

MEDIJSKI SPONZORI
// MEDIA SPONSORS

OSLOBODENJE

LAB VISUAL

ISBN 978-9958-624-33-9